

Protiprávní změna bydliště dítěte a efektivní ochrana základních práv rodičů

6.3.2024 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Nezletilý byl v roce 2020 svěřen do péče matky (vedlejší účastnice). Běžný styk nezletilého s jeho otcem byl původně stanoven na jeden víkend a jedno odpoledne za dva týdny. Otec měl nezletilého vždy převzít před bydlištěm matky, kam jej po styku měl také předávat. V době původního rozhodnutí bydleli všichni z rodiny v jednom městě.

Styk nezletilého s otcem během let probíhal problematicky. Mezi rodiči panovaly dlouhodobé neshody a společná komunikace nebyla na dobré úrovni. Otec podal v srpnu 2022 návrh na výkon rozhodnutí o styku. Matka v březnu 2023 navrhla novou (méně rozsáhlou) úpravu styku z toho důvodu, že syn nemá podle ní o styk s otcem zájem, a dále navrhla zvýšit otcí výživné. Otec v dubnu 2023 navrhl, aby dítě bylo svěřeno do jeho péče. Tato řízení dosud u opatrovnického soudu probíhají.

Matka se s nezletilým v září 2023 přestěhovala 475 km daleko od původního bydliště rodiny, změnila synovi trvalé bydliště bez souhlasu otce či opatrovnického soudu, přihlásila jej do tamní základní školy a k místní dětské lékařce. Stanovený styk otce se synem neprobíhá standardně minimálně od doby přestěhování. Otec proto podal návrh na nařízení předběžného opatření spočívajícího v zatímním svěřením nezletilého do jeho péče, na určení základní školy v místě původního bydliště rodiny a určení dětského lékaře tamtéž. OSPOD o několik dnů později podal návrh na vydání „speciálního“ předběžného opatření, které mělo spočívat v zatímním svěřením nezletilého do péče otce.

Opatrovnický soud nejprve vyhověl návrhu OSPOD a nařídil „speciální“ předběžné opatření, kterým zatímně svěřil nezletilého do péče otce. Následně zamítl návrh otce druhým napadeným usnesením z důvodu již nařízeného „speciálního“ předběžného opatření. Odvolací soud k odvolání matky napadeným usnesením první usnesení opatrovnického soudu změnil a návrh OSPOD na nařízení předběžného opatření zamítl. Byť je podle odvolacího soudu zřejmé, že dlouhodobě dochází k problémům při realizaci styku otce se synem, a byť matka změnila trvalé bydliště nezletilého bez souhlasu otce, zatím nelze učinit závěr, že normální vývoj nezletilého je ohrožen; podmínky pro razantní zásah do života nezletilého zatím nebyly splněny. Odvolací soud následně druhým napadeným usnesením potvrdil prvostupňové rozhodnutí ve výroku o zamítnutí návrhu otce na nařízení „běžného“ předběžného opatření. Fakticky to znamená, že v současné době není předběžným opatřením zatímně upravena péče ani styk otce s nezletilým.

Stěžovatel se v ústavní stížnosti domáhal zrušení rozhodnutí obecných soudů. Tvrdil, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

První senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) Ústavní stížnosti vyhověl a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dítě má právo na péči obou rodičů rovnocenně a práva obou rodičů na péči o dítě mají stejnou váhu. Ve všech rozhodnutích týkajících se péče o dítě a styku s dítětem musí být nejlepší zájmy dětí zohledněny jako prvořadé. Již v minulosti Ústavní soud v případech mezinárodních únosů dětí rodičem dovodil, že pokud soudy nerozhodnou o styku dětí s rodičem, kterému děti nebyly svěřeny do péče, a odsunou tak řešení tohoto problému na pozdější dobu, poruší tím základní práva rodiče i nezletilých

dětí, které mají právo být v kontaktu s oběma rodiči. Obdobné závěry se uplatní i v případě takzvaných vnitrostátních únosů.

Pokud se rodič, kterému bylo dítě svěřeno do péče, odstěhuje do větší vzdálenosti z původního místa bydliště, soudy nemohou ponechat takové jednání bez povšimnutí, naopak na ně musí reagovat. Tento přesun musí soudy zohlednit ve svém rozhodování o úpravě styku či vyživovací povinnosti. V zájmu rovnoměrného vyvážení překážek spojených s realizací styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost je vhodné, aby takové překážky částečně nesl i rodič, který se odstěhoval. K předávání dítěte ke styku by mělo zásadně docházet v místě původního bydliště dítěte. To platí i pro rozhodování o předběžných opatřeních, kterými se dočasně upraví styk s rodičem.

Byť lze podle Ústavního soudu v nyní projednávané věci považovat za ústavně souladný závěr odvolacího soudu, že svěřením nezletilého do zatímní péče otce by za současné situace bylo pro dítě příliš „radikální“, nelze odhlédnout od toho, že odvolací soud se v rámci rozhodování o návrzích na nařízení předběžného opatření nezabýval podstatou problému, přestože rozhodoval v nesporném („beznávrhovém“) řízení, v němž je povinen ze své úřední povinnosti učinit vše pro ochranu nejlepšího zájmu dítěte.

Stěžovatel i OSPOD se na soudy obrátili s návrhy na nařízení předběžného opatření, protože otec se synem nebyli v kontaktu od konce září 2023 v důsledku protiprávního jednání matky. Z podaných návrhů a vyjádření matky přitom bylo zřejmé, že poměry v rodině se významným způsobem změnil, v důsledku čehož soudně stanovený styk otce s dítětem z roku 2020 již neodpovídal realitě. Za takové situace soudy měly povinnost zajistit efektivní ochranu základního práva na rodinný život stěžovatele i nezletilého, a to i v případě, že konkrétní návrhy na nařízení předběžného opatření, které formulovali účastníci řízení, považovaly za nedůvodné.

Především odvolací soud měl „k návrhu otce“ předběžným opatřením nově upravit styk nezletilého s otcem takovým způsobem, aby aktuální nastavení styku zohledňovalo protizákonné jednání matky, která se s dítětem odstěhovala 475 km daleko od původního bydliště rodiny bez souhlasu otce. V rámci rozhodování o předběžném opatření měl především zvážit místo a způsob předávání dítěte tak, aby negativní důsledky protiprávního jednání matky nenesl bez dalšího otec. V rámci nové úpravy styku měl odvolací soud zároveň posoudit, jaká forma styku je v nové situaci vhodná, kupříkladu zda není při výkonu styku třeba asistence odborných pracovníků.

Odvolací soud naopak neměl v rámci rozhodování o předběžném opatření odkázat otce na meritorní (konečné) rozhodnutí a „dát od věci ruce pryč“. Měl využít jemu dostupné procesní prostředky standardního bez-návrhového předběžného opatření takovým způsobem, aby styk nezletilého s dítětem byl realizovatelný alespoň v nějaké formě.

<https://www.usoud.cz/aktualne/protipravni-zmena-bydliste-ditete-a-efektivni-ochrana-zakladnich-prav-rodicu>